

FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA
DEPARTMAN ZA GRAĐEVINARSTVO I GEODEZIJU
GRAĐEVINARSTVO

GEODEZIJA

Geografski informacioni sistemi Katastar nepokretnosti

Doc. dr Mehmed Batilović, mast. inž. geodez.

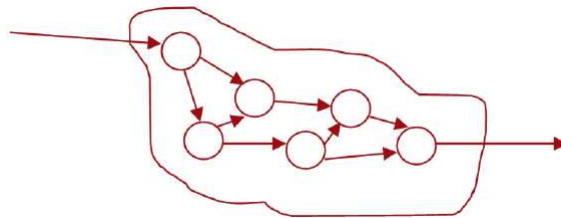
Novi Sad, 2023/2024

1

Sistem i informacija

- Sistem – skup objekata, relacije između objekata i njihovih atributa na koji okolina deluje preko ulaza i koji na okolinu deluje preko izlaza.

- Informacije su podaci uređeni u modele koji imaju sadržajno (smisleno), vremensko i formalno značenje.

2

Informacioni sistemi

- Informacioni sistem – skup metoda, podataka i resursa oblikovanih tako da bi se ostvarilo postizanje nekog cilja.
- Elementi informacionog sistema:
  - tehnička oprema;
  - softverska oprema;
  - organizaciona podrška;
  - kadrovska podrška.
- Organizacionu podršku čine organizacione metode i postupci usklađivanja svih delova informacionog sistem u jednu celu, dok kadrovsku podršku čine kadrovi koji rade u okviru njega i krajnji korisnici.

3

Geografski informacioni sistemi

- Geoprostorne informacije su apstrakcije fenomena iz realnog sveta koji imaju odgovarajuću lokaciju na Zemlji.
  - Poznavanje “šta je gde i kada”.
- Geografski informacioni sistemi – specijalizovani sistemi koji ne prate samo pojave, aktivnosti i događaje, već i gde se nalaze, odnosno njihovu prostornu lokaciju.
- Ovo svojstvo se postiže spregom sledeća tri segmenta:
  - geografskih informacionih sistema;
  - globalnih navigacionih sistema za pozicioniranje;
  - daljinske detekcije.

4

GNSS i daljinska detekcija

- Globalni navigacioni satelitski sistemi (*Global Navigation Satellite System* – GNSS) – navigacioni sistemi koji kao referentne tačke koriste veštačke Zemljine satelite.
- GNSS sistemi omogućavaju određivanje pozicije na površi Zemlje i iznad nje na osnovu prijema signala sa navigacionih satelita.
- Daljinska detekcija predstavlja metod prikupljanja informacija putem sistema koji nisu u direktnom, fizičkom kontaktu sa ispitivanom pojavom ili objektom.
- Objekat zrači elektromagnetnu energiju, koja nosi informacije o njegovim osobinama, a odgovarajući senzor (obično se nalazi na nekom satelitu) registruje energiju.

5

Geografski informacioni sistemi

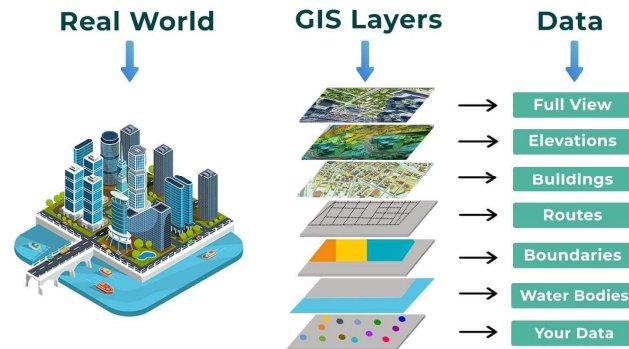
- Geografski informacioni sistem je skup računarskog hardvera, softvera, podataka, osoblja i mreža radi efikasnog prikupljanja, skladištenja, ažuriranja, rukovanja, analize, modelovanja, prenosa i prikaza svih oblika geoprostornih informacija.

6

Geografski informacijski sistemi

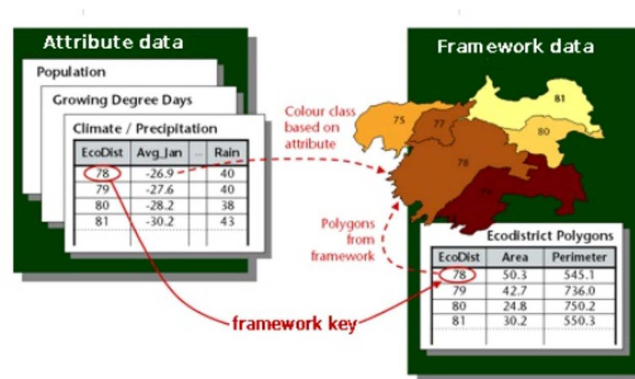
- Virtuelna reprezentacija infrastrukture stvarnog sveta.
- Kombinacijom različitih mapa zapravo se kombinuju podaci da bi se dobile željene informacije.

7

Geografski informacijski sistemi

- Mnogo više od klasičnih karata u digitalnom obliku.
- Svaka mapa sadrži i odgovarajuće atribute.

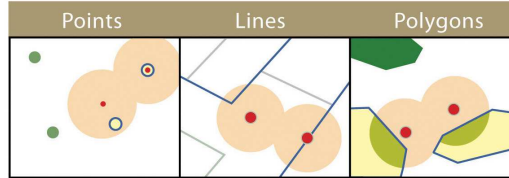
8

Geografski informacijski sistemi

- GIS može da pruži odgovor na različite vrste upita.
  - Identifikuj sve parcele čija je površina veća od 15 ari.
  - Označi sve bankomate koji su na udaljenosti manjoj od 2 km u odnosu određenu lokaciju.
  - Identifikuj sve objekte izgrađene do 1990. godine čija je visina veća od 25 m.

When finding features that are within a distance of point features

9

Komponente GIS-a

- GIS sadrži sledeće komponente:
  - kompjuterski hardver;
  - niz softverskih aplikacionih modula;
  - organizacioni sadržaj, koji obuhvata obične ljude;
  - podaci.
- Navedene komponente moraju biti usklađene kako bi sistem mogao da bude funkcionalan.

10

Kompjuterski hardver

➤ Glavne hardverske komponente GIS-a su:

- računar;
- memorijski uređaj;
- skeneri;
- digitajzeri;
- ploteri;
- štampači;
- računarske mreže.

11

Kompjuterski hardver

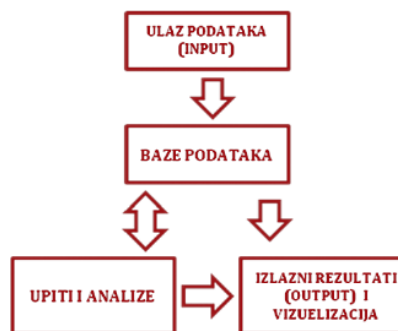

- Računar ima sopstveni hard disk dražv za memorisanje podataka i programa, a dodatna memorija se može obezbediti kroz mrežu.
- Digitajzer i skener se koriste za konvertovanje karata i dokumenata u digitalni oblik, kako bi mogli da se koriste u kompjuterskim programima.
- Ploter je automatizovan tehnički crtač koji predstavlja izlaznu jedinicu za izradu GIS prikaza na papiru.
- Komunikacija između računara se obezbeđuje lokalnim ili globalnim elektronskim mrežama, korišćenjem optičkih vodova ili preko običnih telefonskih linija.

12

Softverska arhitektura GIS-a

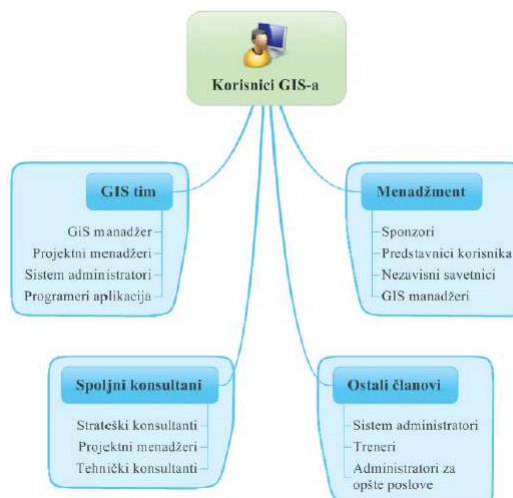
- GIS uvek sadrži module za unos podataka, pakovanje i kreiranje baza podataka, za analizu i prikazivanje prostornih podataka.
- Ovo zahteva postojanje softverske arhitekture koja treba da omogući kreiranje navedenih modula a da pri tom bude usklađena sa glavnim funkcijama GIS-a.

13

Kadrovska osnova GIS-a

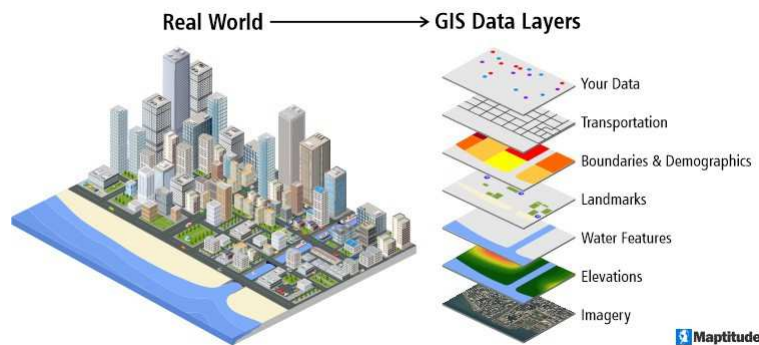
- Univerzitetski školovani i obučeni kadar.

14

GIS model podataka

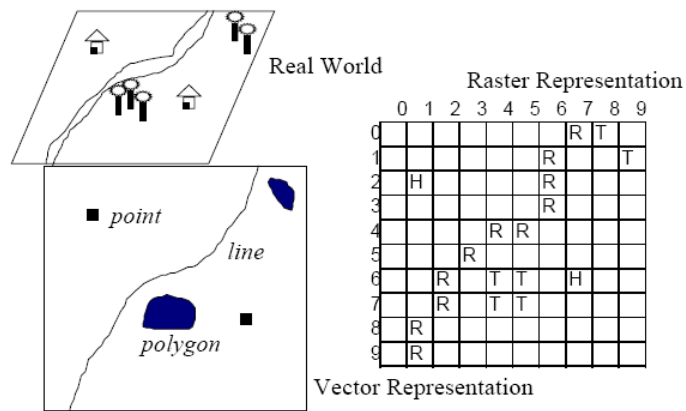
- Omogućava da geografski objekti na lokacijama u stvarnom svetu budu digitalno predstavljeni i pohranjeni u geoprostornoj bazi podataka.
- Podaci su organizovani u slojevima (*Layers*), pri čemu svaki sloj predstavlja zajedničku osobinu.

15

GIS model podataka

- Rasterski model podataka.
- Vektorski model podataka.

16

Rasterski model podataka

- Područje je pokriveno mrežom (najčešće) kvadratnih ćelija jednake veličine.
- Atributi se evidentiraju tako što se dodjeljuje svakoj ćeliji jedna vrednost na temelju većinske osobine (atributa) u ćeliji, na primer vrsta korišćenja zemljišta.
- Podaci u vidu slike (*Image data*) su poseban slučaj rasterskih podataka u kojima je atribut vrednost refleksije iz elektromagnetnog spektra.
- Pikseli – ćelije u podacima koji su dati u vidu slike.
- Za predstavljanje kontinualnih prostornih fenomena obično se koristi rasterski model podataka.

17

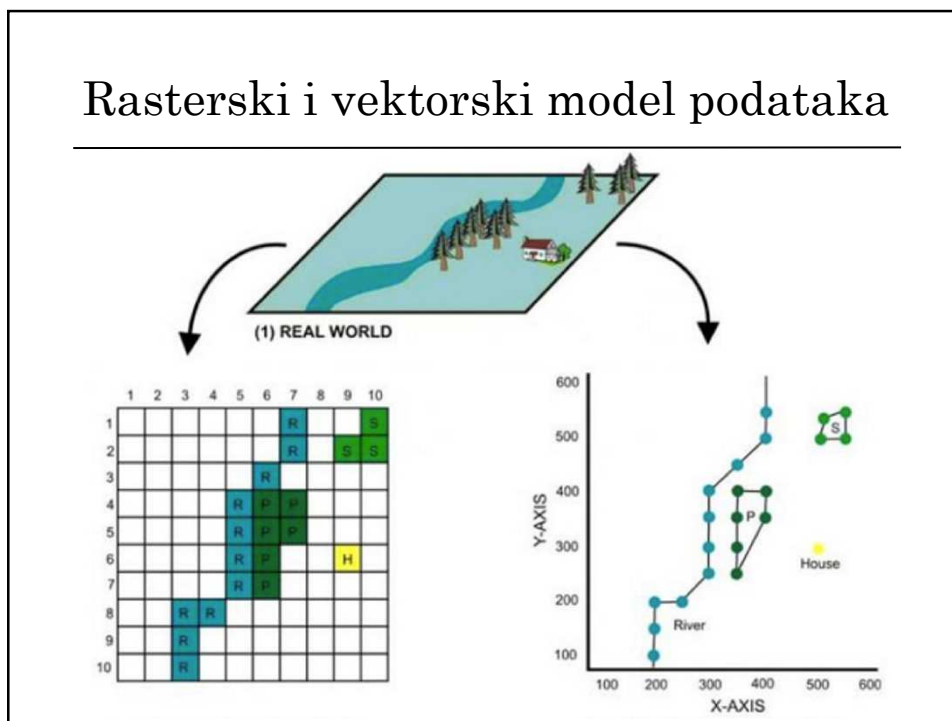
Vektorski model podataka

- Osnovni koncept vektorskog modela – svi geografski objekti u realnom svetu mogu se predstaviti kao:
  - tačke – drveće, stubovi, šahtovi...
  - linije – vodotoci, putevi, pruge...
  - poligoni – jezera, parcele, šume...
- Diskretni prostorni fenomeni predstavljaju se vektorskim modelom podataka.

18

Rasterski i vektorski model podataka

19

Atributi

- Atributskim podacima se izražavaju negeometrijske karakteristike prostornih entiteta.
- Atributski podaci u GIS-u obično su dati u alfa-numeričkom obliku, odnosno izraženi su pomoću slova i cifara (teksta i brojeva).

Broj parcele	Kultura	Klasa	Površina
12/1	njiva	1	12000
43/1	njiva	1	3400
43/2	njiva	1	4500
98	njiva	3	45000
99	voćnjak	3	2000
104	voćnjak	2	90000
105	njiva	3	85000

Naziv opštine	Broj stanovnika
Pančevo	125261
Subotica	150534
Voždovac	161376
Loznica	86875
Topola	27579

20

GIS softver

➤ GIS softver se odnosi na aplikaciju GIS-a, koja se koristi za kreiranje, upravljanje, analizu i prikaz geoprostornih podataka na digitalnim mapama.

➤ Tipovi GIS softvera

21

GIS softver

➤ *Desktop* GIS softveri se koriste za kreiranje, uređivanje, upravljanje, analizu i prikaz geografskih podataka.

- GIS Viewer – softveri za pregled.
- GIS Editor – softveri za uređivanje.
- GIS Analyst – softveri za analizu.

➤ Sistemi za upravljanje prostornim bazama podataka (*Spatial database management system – Spatial DBMS*) koji se koriste za skladištenje podataka, ali često pružaju mogućnost analize i manipulacije podataka.

➤ Web serveri (*WebMap Servers*) koriste se za distribuciju mapa preko interneta (OGC: WFS, WMS, WCS).

22

GIS softver

- Serverski GIS (*Server GIS*) softveri pruža u osnovi istu funkcionalnost kao *Desktop GIS*, ali omogućavaju pristup ovoj funkcionalnosti putem mreža.
- Web GIS klijentski softveri (*WebGIS Clients*) koriste se za prikaz i pristup analizama i upitima serverskom GIS-u preko interneta.
  - *Thin WebGIS* klijentski programi pružaju samo funkciju prikaza i upita.
  - *Thick WebGIS* klijentski programi obezbeđuju dodatne alate za uređivanje podataka, analizu i prikazivanje.

23

GIS softver

- GIS biblioteke i dodaci pružaju dodatne funkcionalnosti koje nisu deo osnovnog GIS softvera, jer to možda nije potrebno za prosečnog korisnika.
  - Dodatne funkcije mogu pokriti alate za čitanje određenih formata podataka (GDAL i OGR) ili alatke za kartografski prikaz geografskih podataka (PROJ4).
- Mobilni GIS (*Mobile GIS*) podrazume softvere za korišćenje GIS na terenu.
  - Aplikacije za mobilne uređaje koje se koriste za prikupljanje podataka na terenu.

24

Funkcionalnost GIS softvera

GIS tasks vs. GIS software category	viewing	creation	editing	storage	conflation	transformation	query	analysis	create maps
Desktop GIS									
Viewer	•			•			•		◊
Editor	•	•	•	•		◊	•		•
Analyst	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Spatial DBMS									
WebMap Server	•	◊	◊	•		•	•	◊	•
Server GIS									
Server GIS				•	•	•	•	•	•
WebGIS Client									
Thin Client	•						•		
Thick Client	•	•	•	•			•	•	•
Mobile GIS									
Mobile GIS	•	•	•	•			•		
Libraries / Extensions									
Libraries / Extensions				•	•	•		•	•

• Standardna funkcionalnost   ◊ Dodatna funkcionalnost

25

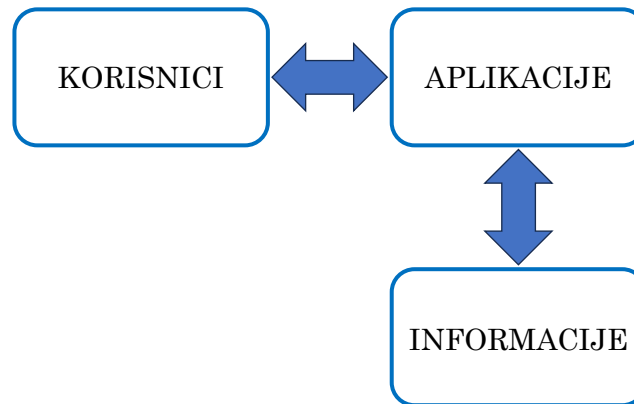
Elementi GIS softvera

- GIS model podataka
- Učitavanja podataka
- Prikaz podataka
- Upravljanje slojevima
- Prostorne analize
- Stilovi
- Tabelarni podaci koji predstavljaju attribute
- Filtriranje podataka po atributima

26

Desktop GIS softver

27

Desktop GIS softver

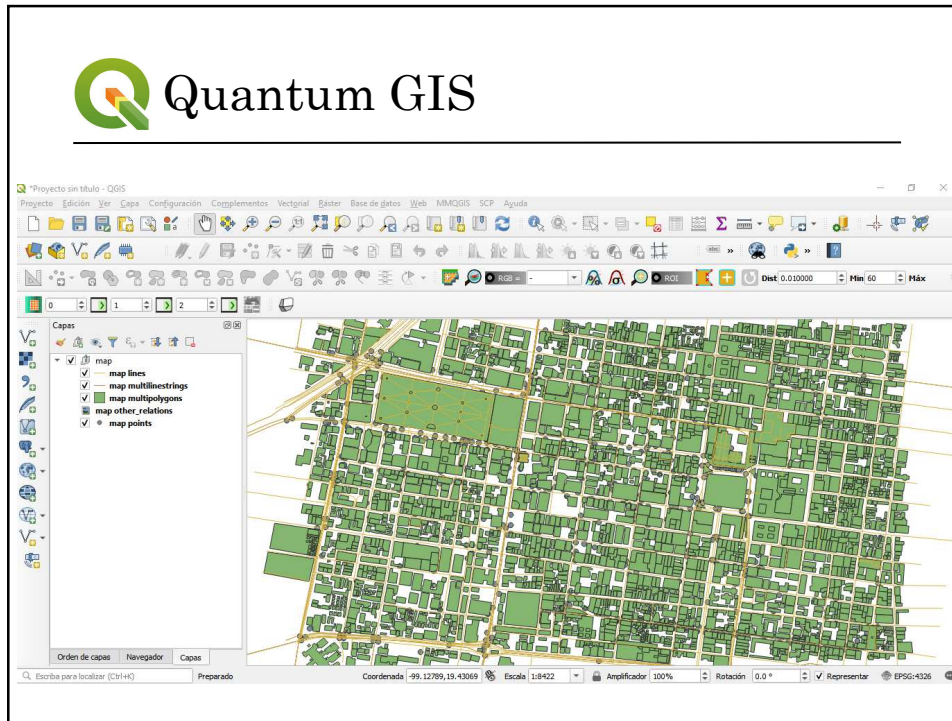
➤ Desktop GIS softveri otvorenog koda:

- Quantum GIS;
- GRASS GIS;
- SAGA GIS;
- ...

➤ Komercijalni Desktop GIS softveri:

- ESRI – ArcView, ArcGIS, ArcSDE, ArcIMS, ArcWeb;
- Autodesk – Map 3D, Topobase, MapGuide;
- Intergraph – GeoMedia, GeoMedia Professional;
- ...

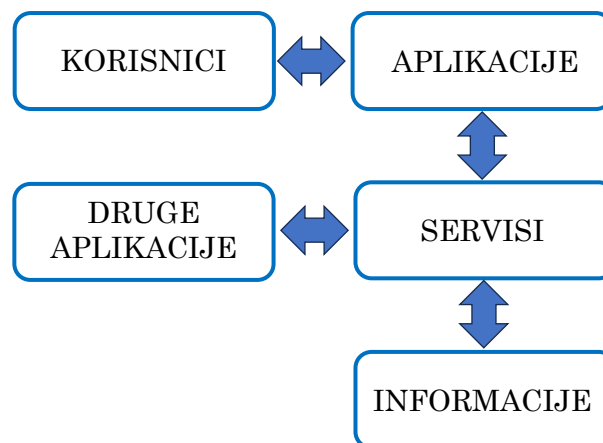
28

29

Web GIS

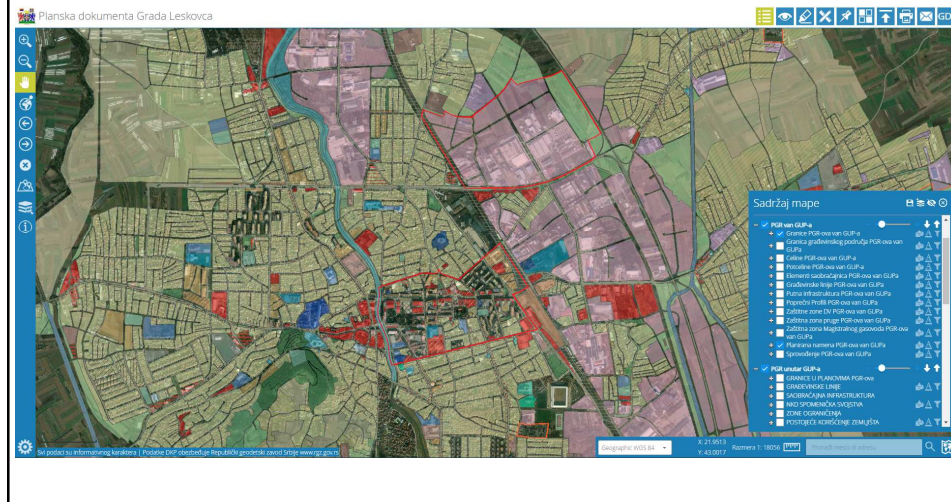
➤ Troslojna arhitektura

30

Web GIS

➤ GIS – Grad Leskovac

31

Oblasti primene GIS-a

- Agronomija – nadgledanje i upravljanje od nivoa farmi do nacionalnog nivoa.
- Životna sredina – nadgledanje, modeliranje i menadžment degradacije zemljišta; procena zemljišta i planiranje poljoprivrede; klizišta; kvalitet i količina vode; kvalitet vazduha; vremensko i klimatološko modeliranje i prognoze.
- Šumarstvo – menadžment, planiranje i optimizacija seče i ponovnog sadenja šuma.
- Epidemiologija – lokacija zaraznih bolesti u odnosu na faktore sredine.
- Navigacija – vazдушna, morska i kopnena.

32

Oblasti primene GIS-a

- Hitne usluge – optimizacija vatrogasnih, policijskih i ambulantnih koridora; bolje sagledavanje zločina i njihovih lokacija.
- Regionalno i lokalno planiranje – izrada planova, troškovi, održavanje, menadžment.
- Društvene nauke – analiza demografskih kretanja i razvoja.
- Turizam – lokacije i upravljanje kapacitetima i turističkim atrakcijama.
- Komunalne službe – lokacije, upravljanje i planiranje vodovodom, kanalizacijom, gasovodom i elektro mrežom.

33

Oblasti primene GIS-a

- Telekomunikacije – određivanje pokrivenosti signala, lokacije predajnika.
- Trgovina i ekonomija – analiza stanja na berzi, osiguranje, direktna prodaja, ciljna prodaja, lokacija maloprodaja.
- Putevi i železnice – planiranje i menadžment.

34

Katastar nepokretnosti

- Katastar nepokretnosti je javni registar u koji se upisuju nepokretnosti, prava na nepokretnostima, zabeležbe i predbeležbe.
- U katastar se upisuju nepokretnosti:
  - zemljište (katastarske parcele poljoprivrednog, šumskog, građevinskog, vodnog i drugog zemljišta);
  - građevinski objekti;
  - posebni delovi objekata (stanovi, poslovni prostori, garaže i drugo).

35

Katastar nepokretnosti

- Neki autori smatraju da je reč CADASTRE došla od reči CADASSE, koja znači helgejske tablice od škrljca (oko 4000 god. pre nove ere – nađene u Telohu u Arapskoj pustinji) na kojima su crtane situacije zemljišta, a rad na njima nazvan je CADASTRER, od koje se došlo do reči CADASTRE.
- Latinska reč CAPITASTRUM, u doba rimskih careva bila naziv za knjigu rasporeda poreza i drugih sličnih davanja od zemljišta. Pretpostavlja se, da je od ove reči postala: u francuskom jeziku reč CADASTRE a u nemačkom KATASTER, pa je kao takva i kod nas prihvaćena.

36

Katastar zemljišta

- Javna knjiga u kojoj se vodi evidencija o položaju, kulturi, bonitetu i korisnicima zemljišta.
- Katastar može biti izrađen na bazi:
  - popisa zemljišta;
  - premera zemljišta.
- Tehnički opis svakog zemljišta, evidencija o položaju, veličini, kulturi, bonitetu i korisnicima zemljišta.
- Katastar zemljišta sastoji se od sledećih delova:
  - katastarskih planova (grafički podaci);
  - elaborati (sve vrste podataka);
  - operati (obrađeni podaci u obliku registra, spiska).

37

Katastar zemljišta

- Katastarski planovi i operati se menjaju usled promena na terenu, dok se elaborati ne menjaju, samo se dopunjuju novim podacima.
- U katastru zemljišta se beleži činjenično stanje.
- Katastarski operat se sastoji od:
  - spiska parcela;
  - posedovnih listova;
  - sumarnog pregleda posedovnih listova;
  - pregled posedovnih listova po kulturama, klasama, neplodnim površinama i slično;
  - azbučnog pregleda korisnika.

38

Katastar zemljišta

➤ U spisku parcela se beleže podaci o:

- broj parcele i podbroj;
- broj posedovnog lista;
- broj plana i broj skice detalja;
- ulica i broj;
- površina;
- katastarska kultura i klasa;
- katastarski prihod;
- podaci o promenama.

39

Katastar zemljišta

➤ U posedovnim listovima se beleže podaci o:

- lični podaci korisnika ili organa odnosno organizacija;
- adresa;
- deo poseda;
- brojevi svih parcela, kultura, klasa, katastarski prihod;
- podaci o promenama.

➤ Zemljišna knjiga – pored podataka o nekretnini upisuju se i prava i pravni odnosi prema nekretnini.

➤ Upis u Zemljišnu knjigu se vrši na osnovu javnih isprava, a u njoj se evidentira i pravno stanje na nekretninama.

40

Katastar nepokretnosti

- Katastar nepokretnosti – jedinstvena evidencija nepokretnosti u kojoj su objedinjeni katastar zemljišta i zemljišna knjiga.
- Katastar nepokretnosti se realizuje kao baza podataka koja omogućava građanima i nadležnim organima brz pristup podacima o nepokretnostima.
  - eKatastar nepokretnosti (<https://katastar.rgz.gov.rs>).
- Katastarska opština predstavlja najmanju teritorijalnu celinu (uglavnom je to teritorija atara jednog sela).
- Politička opština je sastavljena od više katastarskih opština.

41

Katastar nepokretnosti

- Katastarska parcela predstavlja osnovnu površinu u katastru zemljišta.
- Za katastarsku parcelu važe sledeći uslovi:
  - čini celinu kao posedovno telo;
  - koristi se pod jednom katastarskom kulturom;
  - predstavlja topografsku celinu;
  - ima više od 200 m²;
  - na celoj površini su ista stvarna prava.

42

Podela zemljišta prema načinu korišćenja

➤ Plodna zemljišta (katastarske kulture):

- nj – njiva;
- vr – vrt;
- vć – voćnjak;
- vg – vinograd;
- l – livada;
- pš – pašnjak;
- š – šuma;
- tm – trstici i močvare.

• Neplodna zemljišta:

- prirodno neplodna zemljišta – kamenjar, jaruga;
- veštački stvorena – površinski kop, kamenolom;
- zemljište za posebne namene – gradski parkovi, zelenilo.

43

Numerisanje katastarskih parcela

- Numerisanje katastarskih parcela se vrši u okviru svake katastarske opštine.
- Svaka parcela ima jedinstveni broj.
- U slučaju podele parcele, uz broj se dodaje podbroj da bi se održala jedinstvenost numeracije.
- Ako se parcela 2365 deli na dva dela, onda se ona briše u operatu a formiraju se dve nove koje imaju brojeve 2365/1 i 2365/2.

44

Katastarsko klasiranje zemljišta

- Plodna zemljišta se razvrstavaju u 8 katastarskih klasa za svaku katastarsku kulturu na osnovu:
  - prirodnih uslova: tip zemljišta, vodno-vazdušni režim i sl.
  - ekonomskih uslova: pristupačnost parcele, udaljenost od naselja i sl.
- Katastarsko klasiranje vrše poljoprivredni stručnjaci.
- Na osnovu klase i kulture za svaku parcelu se određuje katastarski prihod koji je osnova za oporezivanje prihoda od poljoprivrednog zemljišta.

45

Katastarski operat

- Katastarski operat ima dve glavne evidencije:
  - spisak parcela (podaci o zemljištu);
  - posedovne listove (podaci o posednicima – korisnicima zemljišta);
- Obe evidencije u se danas vode u obliku baza podataka.

46

PITANJA?